

інтегративний, висококонтекстуальний та інтерактивний характер викладання предметів психолого-педагогічного напрямку;

– спрямування дисциплін професійно-практичного блоку, педагогічної практики, спеціальних тренерських курсів спортивного клубу на забезпечення відповідності специфіки професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики особистісним характеристикам фахівця у поведінковій, емоційно-вольовій та когнітивній сферах.

Література

1. Головата Л.М. Формування професійного мовлення у студентів факультету фізичного виховання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л.М. Головата ; Тернопільський ДПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 1997. – 20 с.
2. Демінський О.Ц. Дидактичні засади оптимізації навчально-тренувального процесу в системі підготовки спортсменів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / О.Ц. Демінський ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2003. – 36 с.
3. Зубанова Н.Ю. Формування професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Н.Ю. Зубанова ; Волинський державний ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – 16 с.
4. Методичні вказівки по організації спеціалізованих занять з атлетичної гімнастики для студентів / [С.М. Канішевський (уклад.)] ; Київський держ. технічний ун-т будівництва і архітектури. – К., 1998. – 21 с.
5. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О.В. Тимошенко ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 38 с.
6. Федик О.В. Формування здібностей до тренерської діяльності у майбутніх учителів фізичної культури : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / О.В. Федик ; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003. – 188 с.
7. Федик О.П. Психологічні особливості професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / О.П. Федик ; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 1999. – 16 с.
8. Шиян Б.М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Б.М. Шиян ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1997. – 50 с.
9. Ялович В.Т. Формування педагогічних здібностей у майбутніх учителів фізичної культури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В.Т. Ялович. – Луцьк, 1996. – 175 с.

ПОРОХ Д.О.

СТВОРЕННЯ ПОЛКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ УСПІШНОГО ПЕРЕБІГУ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Актуальність проблеми зумовлена тим, що адаптація майбутніх фахівців до умов ВНЗ є одним з важливих кроків на етапі їх професійної підготовки, бо саме в цей момент студент перебуває в складній ситуації знайомства з новими формами діяльності, спілкування, дозвілля, співвідносить власні сподівання з реальністю. Отже, ця проблема має бути суттєвою і для діяльності освітніх організацій, які теж мають швидко реагувати на соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії, оскільки працюють з молодим поколінням, яке є більш відкритим до всього нового та швидше адаптується до соціальних змін, порівняно з дорослими.

Останнім десятиліттям великого значення набули розробки проблем адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ (Л. Бутенко, А. Ващенко, М. Іванова, А. Корміліцин, О. Орехова, В. Петров, В. Ракачев, Я. Ракачева, А. Сурігін, Н. Титкова, А. Черч, С. Шестопалова та ін.). На жаль, традиційні адаптивні

заходи (просвітницькі, орієнтувальні, інструктажні) не забезпечують належним чином успішної адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ.

Метою статті є обґрунтування необхідності створення полікультурного освітнього простору – особливого соціально-педагогічного середовища, спрямованого на організацію міжкультурного діалогу, формування толерантних відносин як важливої умови, що забезпечить успішну адаптацію іноземних студентів до навчання у вищих медичних закладах України.

У зарубіжній літературі термін “полікультурний” означає наявність у суспільстві різноманітних культур, пов’язаних з історично сформованими формами спільнот людей – етнічних груп і національних меншостей [9, с. 97–100]. Полікультурний підхід дає людині змогу абстрагуватися від конкретних фізичних характеристик, розумових здібностей, мовних відмінностей та допомагає навчитися бачити в іншому особистість і приймати її такою, якою вона є; вийти за рамки сприйняття іншої людини з позиції якоїсь одної, найчастіше досить вузької кількості рис і побачити в ній культурну унікальність.

Полікультурне середовище вищого навчального закладу, за В. Макаєвим, З. Мальковою, Л. Супруною [5], розглядаємо як різновид соціального середовища, у якому взаємодіють представники різних соціокультурних груп, що відрізняються за національною, етнічною належністю, релігійними, етнічними, культурними орієнтаціями, фізичними та розумовими характеристиками. А однією з найважливіших його функцій вважаємо навчити людей жити разом, допомогти їм перетворити існуючу взаємозалежність держав і етносів у справжню солідарність. Із цією метою освіта має сприяти тому, щоб людина усвідомила свої корені й тим самим могла визначати місце, яке вона посідає у світі; прищепити їй повагу до інших культур [5, с. 5]. Такий адаптивний освітній простір забезпечує можливість культурного самовираження особистості, залучення до світових культурно-історичних цінностей, здійснення міжкультурної комунікації, формування толерантних відносин. Переконані, що полікультурне освітнє середовище ВНЗ являє собою взаємодію суб’єктів освітнього процесу (ВНЗ, адміністрація, викладачі, студенти, люди, у відносини з якими вступає іноземний студент) у просторі різноманітних культурних практик та мовленнєвого плюралізму, повноцінну самореалізацію особистості.

Реалізація зазначеної умови передбачає ознайомлення викладачів ВНЗ та іноземних студентів з особливостями культури інших народів, їх традиціями, звичаями, віруваннями, соціально-побутовим укладом життя, уявленнями про світ інших народів, сутністю культурного шоку, його об’єктивних причин. Знання багатства міжнаціональних культур забезпечує розвиток культури національних взаємодій, взаєморозуміння, взаємоповаги, становлення нового типу відносин – діалогу культур, що потребує здатності молоді до конструктивної співпраці, толерантного ставлення до інших національностей і передбачає “... повагу до гідності, честі, культури, історії, мови кожного народу (великого або малого), постійний інтерес до національних цінностей не тільки свого, а й інших народів, готовність завжди прийти на допомогу людині іншої національності, доброзичливість, такт, увагу в спілкуванні з іншими народами, непримиренність до будь-яких виявів національної зверхності й окремішності” [6, с. 22–23].

Полікультурне середовище вищого навчального закладу має бути спрямоване на формування толерантних відносин, які розуміємо як усвідомлені й активні

зв'язки, що виникають між різними соціокультурними групами, а також усередині них у процесі їхнього соціального, освітнього, культурного життя й діяльності та ґрунтуються на прийнятті іншої людини як цінності, її праві бути іншою, готовності зрозуміти феноменальний світ іншої людини й здатності зберегти свою індивідуальність. Толерантні відносини сприяють конструктивному вибору “золотої середини”, коли “потрібно жити не для себе і не для інших, а зі всіма і для всіх” [7, с. 153].

Це можливо завдяки: організації навчально-виховного процесу на принципах взаєморозуміння, взаємодопомоги, діалогу, прийняття точки зору всіх учасників міжкультурного діалогу; виховання у студентів потреби самовдосконалення; організації спілкування з використанням відповідних вправ, тренінгів; створення ситуацій формування толерантних відносин.

Толерантна взаємодія в полікультурному середовищі ВНЗ охоплює як відносини між викладачем та студентом, так і стосунки у студентській полікультурній групі; забезпечує комфортність кожному студентові; впливає на формування доброзичливих відносин з одногрупниками та викладачами. Під впливом цих відносин студенти виявляють більшу активність. У їхній поведінці знижується вияв недоброзичливості, інтолерантності щодо однокурсників і викладачів; виникає атмосфера довіри та взаємних симпатій, що знімає емоційне напруження. Переконані, що тільки впевнена в собі людина, яка відчуває повагу та взаєморозуміння з боку як усього полікультурного колективу, так і окремих його членів, має можливість розкрити свої здібності, взяти активну участь у навчально-виховному процесі, а значить, скоріше адаптуватися до навчання у ВНЗ.

В основі реалізації зазначеної умови – організація педагогічного процесу на діалогічних засадах, що, насамперед, означає демократизацію відносин між викладачами і студентами, впровадження діалогових форм навчання, коли майбутній фахівець активно включається в соціалізаційну діяльність, у ситуацію діалогу з представниками інших культур, однокурсниками, студентами, викладачами. Організація міжкультурного діалогу, діалогічної взаємодії передбачає створення таких навчальних ситуацій, які дадуть студентам змогу розкрити свій внутрішній духовний світ і реалізувати творчий потенціал. Важливо, щоб зміст діалогу ставив їх у ситуацію вибору та включав життєво важливі питання, у ході з'ясування яких студенти вивчали себе й інших, визначали свої симпатії та антипатії, самостійно робили висновки й узагальнення. Ураховуємо, що діалогічне пізнання дійсності починається з визнання того, що світ поліфонічний і багатогранний, що існує безліч істин, серед яких варто знайти ті, які допомагають зрозуміти себе, усвідомити необхідність узгоджувати свої інтереси й цінності з потребами та установками інших людей на основі принципів демократії, справедливості, терпимості до розбіжностей між людьми у звичаях, віросповіданнях. Діалогічний досвід у певному сенсі ексклюзивний, у кожного він свій, і кожен виявляє в цій сфері діяльності безмежну творчість. Проблема діалогу виникає щоразу, коли йдеться про множинність думок, різницю поглядів, варіативність підходів, неоднозначність оцінок, суперечливість, конфліктність – усе те, що постійно наявне в житті людини, але не завжди знаходить вирішення в діалозі.

Відсутність діалогу, толерантності та взаєморозуміння між учасниками педагогічного процесу заважає співпраці іноземних студентів, призводить до виникнення підвищеної тривожності та конфліктів, болісного переживання ін-

толерантних ситуацій. У таких випадках студенти потребують підтримки з боку викладача, акцентування уваги на необхідності встановлення толерантних відносин, своєчасної допомоги у визначенні причин відсутності взаєморозуміння. Це вимагає від викладача не тільки налагодження систематичного зворотного зв'язку, а ще й встановлення атмосфери співробітництва.

Упровадження в навчально-виховний процес тренінгів, рольових ігор, обговорень сприятиме встановленню в студентській полікультурній групі таких відносин, як довіра, терпимість, взаємодопомога, турбота, що впливатиме на підвищення рівня підготовленості іноземних студентів-медиків до адаптації у процесі навчання (когнітивний, соціокомунікативний, мотиваційно-вольовий, діяльнісно-практичний критерії). Поділяємо думку В. Галузинського [2, с. 37] про те, що включенню студента в якусь діяльність передуює створення ним відповідної настанови. На формування цієї настанови впливає ряд чинників, що зумовлюються властивостями особистості. Серед них слід приділяти особливу увагу усвідомленню свого місця в колективі (особистісний аспект) та передбаченню наслідків своїх дій у полікультурному середовищі.

Процес упровадження зазначеної педагогічної умови вимагав перебудови навчально-виховного процесу ВНЗ таким чином, щоб процес адаптації дав змогу звести до мінімуму нижчі вияви людської природи (бездуховність, зневажання етичних норм суспільства, відсутність інтересу до людей і життя, інтолерантні відносини тощо). Цього можна досягти за умови співпраці викладачів, співробітників ВНЗ, студентів; додержування ними етичних норм, сформованих суспільством; виявлення інтересу до людей і життя, духовності, толерантності тощо.

Адаптивне освітнє середовище має реалізовувати ціннісне, поважне ставлення до особистості, гуманні відносини між людьми, соціально-психологічну підтримку та захист особистості; забезпечувати можливість культурного самовираження особистості, залучення її до світових і регіональних культурно-історичних цінностей, підвищення професійної підготовки та майстерності викладачів, їх педагогічної культури, міжкультурної комунікації.

Провідна роль у процесі адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ належить викладачу, який виступає не тільки як носій знань, а і як взірець нового для студентів соціокультурного середовища, що допомагає реалізувати складні соціологічні, психологічні, освітні й виховні завдання. Ці завдання зумовлені багатонаціональністю, соціальними й класовими відмінностями, новими умовами життя, незнанням мови, способу життя українського народу, різним рівнем підготовленості до навчальних дисциплін, релігією, світобаченням тощо. Постійне розширення культурологічного й країнознавчого світогляду викладача є одним з першочергових завдань на шляху реалізації зазначеної соціально-педагогічної умови.

Під час проведення констатувального етапу експерименту виявлено, що адміністрація медичного ВНЗ приділяє недостатньо уваги проблемам адаптації іноземних студентів, тому в структурі навчально-виховної діяльності ВНЗ соціально-педагогічна робота з такими студентами представлена недостатньо. Це зумовило необхідність вжиття заходів щодо організації спеціальної підготовки викладачів до роботи з іноземними студентами. Було організовано спеціальний науково-методичний семінар для викладачів, співробітників (адміністрації, працівників бібліотеки, гуртожитку тощо) вищого навчального закладу на базі постійно

діючого внутрішньовузівського семінару. Розроблена програма спецсемінару передбачала опанування викладачами вищого навчального закладу знань щодо: сутності адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ, її видів, чинників, показників; особливостей культури інших народів, їх традицій, звичаїв, вірувань, соціально-побутового укладу життя, уявлень про світ інших народів; сутність культурного шоку, його об'єктивних причин; особливості встановлення діалогічних, толерантних відносин. Особливий наголос ми робили на безумовній значущості результату адаптації іноземних студентів для успішної навчальної діяльності та професійного розвитку, на універсальності тих труднощів, з якими стикається іноземний студент, на визначальному характері впливу соціокультурного, соціокомунікативного, соціопобутового, професійного середовища в цілому та колективу вищого навчального закладу й колективів кафедр на перебіг його адаптаційних процесів, взаємодії суб'єктів освітнього процесу в просторі різноманітних культурних практик та мовного плюралізму, а також повноцінну ефективну самореалізацію особистості в умовах полікультурного освітнього процесу.

Були розглянуті такі питання: “Зміст адаптації іноземного студента до навчання у ВНЗ”, “Основні чинники адаптації іноземного студента до навчання у ВНЗ”, “Наставництво як умова успішного входження іноземного студента в освітній простір ВНЗ”, “Полікультурне середовище вищого навчального закладу”, “Толерантні відносини як мистецтво компромісу”, “Культура миру і прав людини”, “Міжкультурний діалог”. Крім теоретичного висвітлення сутності адаптації іноземного студента до навчання у ВНЗ, особливу увагу приділено власне проблемі психолого-педагогічного супроводу іноземних студентів, особливостям професійної взаємодії педагога й іноземних студентів, ускладненням професійно-педагогічного спілкування, професійним стереотипам та установкам. Саме це, на нашу думку, є умовою подолання тих соціальних, психологічних та професійних бар'єрів, які, з погляду Ю. Фокіна, перешкоджають відновленню інституту наставництва у вищій школі [8].

Увага була акцентована на тому, що завданням і студентів, і викладачів, є необхідність виявляти й послідовно викорінювати будь-які форми дискримінації в студентському полікультурному середовищі. Це реальний шлях до вироблення глобальних життєвих орієнтирів сучасної молоді людини – прийняття позиції терпимості й довіри, укорінення у ВНЗ та навколишньому світі духу толерантності як найважливішої цінності правового суспільства [3]. Основою зазначеного є організація навчально-виховного процесу на принципах взаєморозуміння, взаємодопомоги, діалогу, прийняття думки всіх учасників міжкультурного діалогу; виховання в студентів потреби самовдосконалення; організація спілкування з використанням відповідних вправ, тренінгів; створення ситуацій формування толерантних відносин.

Необхідність введення теми “Толерантні відносини як мистецтво компромісу” зумовлена тим, що, на жаль, часто, як свідчить практика, самі викладачі сприяють формуванню інтолерантних відносин між студентами та між студентами й викладачем. За нашими спостереженнями можна виділити принаймні сім основних причин, що призводять до виявів інтолерантності у відносинах між студентами та викладачем:

1. Невміння створювати нормальні умови для навчання. Досить часто педагог вбачає своє головне завдання в контролі за діями студентів, високій вимогли-

вості до них і покаранні навіть незначного порушення дисципліни. Проте головне завдання педагога – створення доброзичливої морально-психологічної атмосфери успішної співпраці студентів, що усуває причини виникнення конфлікту.

2. Невміння враховувати в роботі зі студентами їхніх індивідуально-психологічних особливостей. Деякі педагоги не зважають на те, що перед ними представники різних національностей зі своїми традиціями, звичаями, культурами, віросповіданням, які потребують індивідуального підходу.

3. Недостатня педагогічна майстерність частини викладачів, які не спроможні яскраво виступити перед аудиторією, пояснити нове завдання, допомогти раціонально організувати самостійну позанавчальну роботу, розв'язати суперечливі проблеми, використовувати під час занять та поза ними сучасні форми навчання й виховання, досвід педагогів-новаторів.

4. Нетактовність, а іноді грубість з боку педагога. У відносинах зі студентами ще досить часто виявляється зневага, ігнорування та різні види дискримінації, що негативно впливає на формування їхніх відносин та може спричинити конфлікти.

5. Неправильна стимуляція заохоченням і покаранням. Неприпустимо, наприклад, заохочувати та карати за результат дії, нехтуючи її мотивами. Це провокує виникнення інтолерантності у відносинах.

6. Неспроможність спиратися в роботі на неформальні молодіжні об'єднання.

Відзначалося, що у ВНЗ має панувати атмосфера толерантності (переконань, поглядів і навичок толерантної поведінки в мікросередовищі), позитивний підхід до етнічних питань і запобігання будь-яким виявам расизму, шовінізму, екстремізму, ксенофобії, національним стереотипам через створення доброзичливої атмосфери в колективах; шанобливе ставлення до інших людей, розуміння можливості різноманітного людського буття у відмінних одна від одної культурних, релігійних і соціальних сферах; сприяння створенню сприятливого мікросередовища культурного, міжетнічного взаєморозуміння.

Слухачі семінару були ознайомлені з особливостями культури, традицій, звичаїв країн, з яких прибули іноземні студенти, із такими напрямками формування толерантних відносин у системах “викладач – студент”, “співробітник ВНЗ – студент”, “студент – студент”, як: організація навчально-виховного процесу на принципах взаєморозуміння, взаємодопомоги, діалогу, прийняття поглядів усіх учасників діалогу; виховання в студентів потреби самовдосконалення; організація міжкультурного діалогу з використанням відповідних вправ, завдань, тренінгів; створення спеціальних професійно спрямованих, життєвих ситуацій, що вимагають виявлення толерантності.

Було зазначено, що формування толерантних відносин викладачів та студентів у полікультурному середовищі забезпечується за умов організації соціально-педагогічної роботи з формування навичок толерантної взаємодії; співпраці студентів різних культур, рас і віросповідань у навчальній та позанавчальній діяльності на принципах терпимості, взаєморозуміння, взаємоповаги; надання студентам знань про толерантні відносини та формування особистісних навичок толерантного ставлення у процесі спілкування з представниками різних соціокультурних груп.

Під час розгляду теми “Культура миру і прав людини” викладачі ВНЗ усвідомлювали, що у процесі навчально-виховної діяльності слід сприяти трансляції національних культур і формуванню національної самосвідомості (почуття власної гідності в представників кожної культури); орієнтувати студентів на відкритість в інші культури, особливо в культури сусідів, що сприяє гармонізації міжнаціональних відносин і запобіганню міжнаціональним конфліктам; забезпечувати сучасний цивілізований розвиток нації, міжнародний стандарт освіти. Знання власної історії та культури формує позитивні переконання, допомагає зрозуміти зміст процесів, що відбуваються. Якщо людина навчилася розуміти й поважати власну культуру, усвідомлювати її цінність і позитивні досягнення, вона надалі буде здатна поважати ті самі якості в іншій людині, носії іншої культури. Не приниження іншої людини, не прагнення переробити її на свій лад, а повага властивого їй права бути самою собою дасть змогу людині вільно почувати себе в будь-якому культурному середовищі.

Що стосується процесу виховання віротерпимості й поваги до осіб іншої національності або раси, то тут слід вибудовувати системну роботу, що включатиме надання студентам можливості вивчати українську релігійну культуру (на добровільній основі), організувати тренінги порівняльно-релігієзнавчого характеру, які дадуть студентам можливість здобути знання про релігії України, проводити систематичну виховну роботу, спрямовану на виховання правової культури, відповідальності за свої вчинки. Надання інформації про культуру, історію, релігію, мистецтво народів України, інших народів допоможе іноземним студентам зрозуміти взаємовплив, взаємопроникнення й взаємозбагачення культурно-історичного досвіду різних етнонаціональних спільнот, виявити його загальнолюдський потенціал. Наші міркування базувалися на результатах досліджень Я. Довгополової [3], П. Єпанчина [4].

Протягом науково-методичного семінару акцентувалося, що розвиток у людини здатності до діалогічності з навколишнім світом та іншими людьми має велике значення. Приєднуємося до думки Г. Буша, який емоційно й образно висловився із цього приводу: “Справжня людська діалогічна взаємодія – це головна, можливо, єдина передумова вдосконалення й облагородження всіх відносин, що існують у суспільстві та являють собою і передумову, і гарант, і регулятив життєтворчості людей. У муках відбувається становлення діалогічної людини, але іншого певного шляху не існує. Без діалогічних відносин людська культура й цивілізація будуть залишати у світі тільки руїни, сльоту, уламки та морок” [1, с. 16–17]. Цим зумовлена необхідність діалогічного підходу до організації навчальної діяльності у вищій школі. Діалогічність, що базується на суб’єкт-суб’єктній формі взаємодії викладача та студентів, має стати одним з основних педагогічних принципів розвитку особистості. Конструювання діалогічної взаємодії передбачає створення таких навчальних ситуацій, які дають змогу іноземним студентам розкрити свій внутрішній духовний світ і реалізувати творчий потенціал.

Зазначимо, що адаптаційні можливості особистісно орієнтованих технологій навчання також були предметом спеціального науково-методичного семінару, оскільки майже всі його учасники в процесі викладацької діяльності стикаються з іноземними студентами.

Висновки. У цілому реалізація розглянутої в статті соціально-педагогічної умови адаптації іноземних студентів до навчання в медичному ВНЗ привела нас до висновку про доцільність її упровадження в процес навчання.

Література

1. Буш Г.Я. О диалогической теории творчества / Г.Я. Буш // Современные проблемы теории творчества : сб. науч. ст. / [под ред. Г.Я. Буша]. – М. : Поиск, 1992. – С. 12–27.
2. Галузинский В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся / В.М. Галузинский. – К. : Рад. школа, 1982. – 136 с.
3. Довгополова Я.В. Формування толерантних відносин студентів у полікультурному середовищі вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук / Я.В. Довгополова. – Х. : Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 206 с.
4. Епанчин П.М. Воспитание веротерпимости в общеобразовательной школе как одна из форм профилактики экстремизма / П.М. Епанчин // Образование. – 2003. – № 9. – С. 59–62.
5. Макаев В.В. Поликультурное образование – актуальная проблема современной школы / В.В. Макаев, З.А. Малькова, Л.Л. Супрунова // Педагогика. – 1999. – № 4. – С. 3–10.
6. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику : учеб. пособ. для студентов / А.В. Мудрик. – М. : Изд-во Ин-та практ. психологии, 1997. – 137 с.
7. Уолцер М. Про толерантність / М. Уолцер ; [М. Лупішко (пер. з англ.)]. – Х. : РА-Каравела, 2003. – 148 с.
8. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Ю.Г. Фокин. – М. : Академия, 2002. – 224 с.
9. Woodrow M. Values in European Higher Education. The Ethnicity Test / M. Woodrow, D. Croiser // Education, Culture and Values. – 1998. – Vol. 6. – P. 97–100.

РАДЧЕНКО А.В.

ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У ВНЗ

Проблеми професійної підготовки вчителя, а також дослідження його професійної діяльності надзвичайно актуальні на сучасному етапі, тому цьому присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних авторів. Так проблеми загальнопедагогічної підготовки вчителя у вищій школі вивчають О. Абдуліна, О. Антонова, Ю. Бабанський, І. Бех, В. Бондар, В. Бобривський, О. Глузман, Б. Коротяєв, С. Сисоєва, І. Підласий, С. Харченко та ін.; психологічні особливості становлення майбутнього педагога, його готовність до професійної діяльності – М. Дьяченко, Н. Єрмолаєва, Р. Іматдінова, Л. Кандибович, Н. Кузьміна, А. Маркова, М. Фіцула та ін.; педагогічні фактори професійного становлення, що сприяють формуванню та розвитку майстерності майбутнього фахівця та його компетентності, – В. Адольф, Є. Барбіна, Б. Грицюк, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Сластьонін, О. Чебикін та ін. Окремим аспектам розвитку професійної підготовки вчителів у вищих навчальних закладах освіти з питань зміцнення здоров'я школярів присвятили свої наукові праці Н. Абаскалова, І. Бабич, В. Горашук, О. Дубогай, С. Кириленко, Л. Колгоморова, С. Тіщенко та ін.

Водночас треба відзначити, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я є новою та потребує подальшої розробки. Відповідно до логіки наукового дослідження необхідні подальші наукові кроки в напрямі вивчення й аналізу реальної практики професійної підготовки майбутніх вчителів основ здоров'я до діяльності. Але спочатку вважаємо за потрібне обґрунтувати та розробити категоріальну базу дослідження.

Виходячи з вищесказаного, сформулюємо критерії ефективності професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я.